

PAPER DETAILS

TITLE: HASAN ALI TOPTAS'IN BİR GÜLÜSÜN KİMLİĞİ ÖYKÜSÜNDE ANLATIM VE ANLATICI

AUTHORS: Ulas BİNGÖL

PAGES: 1489-1502

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1483918>

Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 9/4 2020 s. 1489-1502, TÜRKİYE

HASAN ALİ TOPTAŞ'IN *BİR GÜLÜŞÜN KİMLİĞİ* ÖYKÜSÜNDE ANLATIM VE ANLATICI

Ulaş BİNGÖL*

Geliş Tarihi: Mayıs, 2020

Kabul Tarihi: Eylül, 2020

Öz

Kurmaca metinlere bir bildirişim aracı olarak yaklaşan anlatıbilimin temel amacı, anlatıyı oluşturan unsurlar arasındaki ilişkiyi ortaya sermektir. XX. yüzyılın ikinci yarısında Avrupa ve Amerika'da gelişim gösteren anlatıbilim hakkında birçok eser kaleme alınmış ve birden fazla inceleme yöntemi önerilmiştir. Fransız düşünür Gérard Genette de *Anlatının Söylemi: Yöntem Hakkında Bir Söylem* adlı çalışmasında anlatıbilimin sadece kısa öykülere değil, romanlara da uygulanabileceğini gösterir. Geliştirdiği teoriyi Marcel Proust'un *Kayıp Zamanın İzinde* roman serisi üzerinde uygular. Görünürde roman tahlili için geliştirilmiş olan *Anlatının Söylemi* teorisini öyküye de uygulamak mümkündür. Genette'in teorisinde bir anlatım olarak metnin işleyişi ve anlatıcının muhtelif boyutlarını öğrenmek hedeflenir. Bu bağlamda Hasan Ali Toptaş'ın *Bir Gülüşün Kimliği* öyküsüne Genette'in teorisini uygulayarak anlatım ve anlatıcı açısından öykünün nasıl bir görüntü ortaya koyduğu anlaşılabilir. Bu makalenin amacı, Gérard Genette'in *Anlatının Söylemi* teorisinin ana hatlarını verip Hasan Ali Toptaş'ın *Bir Gülüşün Kimliği* adlı öyküsünü *Anlatının Söylemi* teorine göre incelemektir.

Anahtar Sözcükler: Anlatının söylemi, Gérard Genette, Hasan Ali Toptaş.

THE NARRATION AND THE NARRATOR IN THE STORY *BİR GÜLÜŞÜN KİMLİĞİ* (THE IDENTITY OF A SMILE) OF HASAN ALİ TOPTAŞ

Abstract

The main purpose of the narratology in the fictional texts as a communication means is to reveal the relationship among the elements forming the narration. Various literary works were written and several analysis methods were suggested regarding narratology developed in Europe and the US in the second half of the XX. century. In the Narrative Discourse: An Essay in Method of the French theorist Gérard Genette, he states that the narratology can not only be practiced in short stories, but also in the novels. He applies the theory he developed on In Search of Lost Time of Marcel Proust. It is possible to practice the theory of the Narrative Discourse developed for novel analyses on stories. In Genette's theory, the aim is to learn the process of the text and the various traits of the narrator as narration. In this context, applying the theory of Genette in the story *Bir Gülüşün Kimliği* of Hasan Ali Toptaş can show us how the story is portrayed in terms

* Dr. Öğr. Üyesi; Siirt Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, ulasedebiyat@gmail.com

of the narration and the narrator. The aim of the study is to examine the story Bir Gülüşün Kimliği of Hasan Ali Toptaş according to the theory of the Narrative Discourse while presenting the main framework of the theory Narrative Discourse of Gérard Genette.

Keywords: The narrative discourse, Gérard Genette, Hasan Ali Toptaş.

1. Giriş

Sanat, temelde bir anlatma faaliyetidir. Roman, şiir, müzik, resim veya sinema gibi sanat şubeleri özünde bir şeyleri öyküler. Söz konusu öykü olduğu için öyküyü anlatan bir anlatıcının varlığı zorunlu olarak belirir. Öykü denilen olgu, olay örgüsünün oluşturduğu bütünlük ise anlatıcı bu olay örgüsünün sunumunu yapan unsurdur. Başka bir deyişle olay örgüsü anlatıcıdan bağımız olarak var olsa bile başkalarına aktarılabilmesi, yani sanat formuna dönüşebilmesi için anlatıcıya ihtiyaç duyar. Bu bağlamda bir anlatım olarak sanat etkinliğinin, anlatıcının niteliğine göre biçimlendiğini söylemek yanlış olmaz.

Bir dışavurum ve anlatım etkinliği olarak her sanat eserinin kendine has anlatıcısı mevcuttur. Edebî türlerde anlatıcı değişkenlik gösterirken resimde anlatıcı daha sabit olabilir. Bütün sanatlarda izleyici, dinleyici veya okur anlatıcı vasıtasıyla olay örgüsünü öğrenir. Anlatıcı, olayları istediği gibi kısar, dilediği gibi ayrıntılara dalar veya olayları özetleyip geçer. Bu bağlamda izleyicinin, dinleyicinin veya okurun sanat eserinden alımladığı unsurlar anlatıcının bakış açısına göre sunulur. “Anlatıcı, anlatının hayata en yakın elemanıdır; okuyucunun kulağına ilk önce onun sesi ulaşır ve okuyucu onun sıcak çağrılılarıyla anlatı dünyasına yönelir.” (Tekin, 2005, s. 17). Farklı anlatıcılar tercih edilerek bir anlatı muhtelif bakış açılarına göre anlatılabilir. “İster birinci ister üçüncü tekil şahısta olsun, tüm anlatıcılar ve gözlemciler hikâyelerini bize ya öncelikle sahne olarak anlatırlar, ya öncelikle özet olarak yani Lubbock’un tabiri ile resim olarak, ya da en yaygın olarak bu ikisini birleştirirler.” (Booth, 2012, s. 166).

Anlatım bir metindeki anlatı faaliyetinin üretilme biçimi anlamına geldiğinden her anlatım incelemesi, ister istemez anlatımın sunuluşuna odaklanır. Başka bir ifadeyle anlatı incelemelerinde sağlıklı netice elde edebilmek adına anlatıcıya odaklanmak, kaçınılmaz ve gereklidir. Bundan ötürü her şeyden önce kurmaca bir metinde anlatıcının ne anlama geldiği sorusu cevaplanmalıdır. Akşit Göktürk’e göre “yazınsal metinlerde olayları, durumları, olguları anlatan, yazar ile okur arasındaki ara-kışı” (1997, s. 150) anlatıcıdır. Anlatıcı bir anlatıdaki hikâyeyi nakleden ses olarak anlaşılır. Kurgusal olmayan metinlerde yazar, anlatıcı olarak belirir. Fakat kurgusal metinler söz konusu olduğunda anlatıcının kim olduğu problemli bir hâl alır. Örneğin birinci tekil anlatımda anlatıcı, hikâyenin bir kahramanı olabilir. Üçüncü tekil anlatımda anlatıcı, görünmez olabilir, okuyucu anlatıcının sesi ve yorumları dışında onu fark etmeyebilir (Quinn, 2006, s. 240). Gerald Prince, yazılı bir metinde anlatan kişiyi anlatıcı olduğunu ifade ettikten sonra her bir anlatının muhakkak bir anlatıcısının olduğunu söyler. Ona göre anlatıcı, anlatının farklı düzeylerinde konumlanabilir. Anlatıcı az veya çok ortada olmalı, bilinebilmeli, anlatının her yerinde olabilmeli, öz bilince sahip olmalıdır (2003, s. 62).

Kurmaca metinler incelenirken sıklıkla yapılan hatalardan birisi yazar ile anlatıcının aynı görülmesidir. Oysa anlatıcı kurmaca dünyada olayları sunan gözdür yazar ise edebî eserin genel olarak ortaya çıkmasını sağlayan unsurdur. Anlatıcı, anlatının sunulmasını sağlayan önemli bir etken iken yazar, anlatı ile birlikte anlatının kurgulanmasını sağlayan dışarıdaki müdahalecidir. Anlatıcının temel niteliği kurmaca bir bakışla öyküye bakılmasını sağlamasıdır.

Bir anlatıdaki anlatıcı ile yazar arasındaki ayrım esasında çok keskindir. Murathan Mungan’a göre otobiyografik eserlerde bile “ben” denildiğinde burada yazar kastedilmez. Çünkü kurmaca metinde “ben” denildiğinde artık yazardan başka bir şeyden söz edilir (2012, s. 81). Başka bir ifadeyle bir olay, birinci tekil kişinin bakış açısı ile anlatıldığında burada yazarın konuştuğunu akla getirmememiz gerekir. Konuşan kişi yazarın kurguladığı bir öğeden başka bir şey değildir. Yazar ile anlatıcı belli noktalarda birbirine benzese de çoğu kez birbirinden farklı vasıflara sahiptir. Söz gelimi bir yazar yaşlı olduğu halde anlatıcı genç olabilir veya yazar erkek, anlatıcı kadın olabilir. Öte yandan günümüzde artık yazar ile anlatıcı arasında ayırımın olduğu genel bir kabule dönme eğilimindedir. Esas itibarıyla “modernizmle beraber edebî eserdeki yazarın sesini anlatıcıya dönüştüren başkalaşım, bir süre sonra metnin dünyasını kendi varoluşuyla ilişkilendirmenin dışında tüm otoriteleri reddeder.” (Kırılmış, 2019, s. 363).

Bir anlatıda anlatıcının oynadığı rolün önemi Aristoteles’ten bu yana vurgulanmaktadır. Aristoteles *Poetika*’da ozanın, karakterlerin ruh hallerini denetleyebilmesi gerektiğini ve en başarılı ozanın kendisini ruh halleri içerisinde ortaya koyduğunu söyler (1987, s. 49). Aristoteles’in burada ozandan kastettiği şüphesiz anlatıcıdır. Ona göre anlatıcının, karakterlerin ruhsal hâlleri üzerinde hâkimiyeti olması gerekir. Günümüze gelene kadar anlatıcının anlatıdaki rolü üzerinde birçok fikir ortaya konulmuştur. XX. yüzyılın başlarında yapısalcılığın gelişmesiyle ve daha sonra anlatıbilimin bağımsız bir alan olarak öne çıkmasıyla birlikte anlatıcının rolü etrafıca ele alınmıştır. Yapısalcı ekolden gelen Fransız düşünür Gérard Genette, anlatıda anlatıcı tipolojisi üzerinde duran önemli isimlerden biridir.

Kurmaca bir metinde anlatıcının sadece olayları aktarmak gibi bir işlevi yoktur, onun benimsediği söylem, verilmek istenen mesajı da belirler. Anlatıcının işlevi ile ilgili birçok düşünürün fikirlerine başvurulabilir. Gérard Genette’in *Anlatının Söylemi* teorisi genel anlamda anlatıcının işlevine daha fazla odaklanması açısından dikkat çekicidir. Hasan Ali Toptaş’ın *Bir Gülüşün Kimliği* öyküsünde anlatım ve anlatıcıyı incelemeyen önce kısaca Genette’in *Anlatının Söylemi* teorisinden ve bu teoride anlatıcıya verilen önemden söz edeceğiz.

2. Gérard Genette’in Anlatı Söylemi Teorisinde Anlatım ve Anlatıcı

Fransız yapısalcılığın önemli isimlerinden biri olan Gérard Genette (1920-2018), yazın ve yazınsallık üzerine durduğu gibi anlatıbilimin gelişmesine büyük katkı sağlamıştır. Özellikle Marcel Proust’un *Kayıp Zamanın İzinde* roman serisini incelediği *Anlatının Söylemi: Yöntem Hakkında Bir Söylem* (Narrative Discourse An Essay in Method) kitabında uyguladığı yöntem, anlatıcının konumuna verdiği önem noktasında öne çıkar. Temel olarak yapısalcı bir yaklaşım benimseyen Genette, bir anlatıyı *Düzen*, *Süre*, *Sıklık*, *Kip* ve *Ses* başlıkları çerçevesinde ele alarak inceler.

Genette, anlatım şemsiyesi altında, anlatının üç düzeyinin olduğunu ifade eder: hikâye (story), anlatı (narrative), anlatım (narration). Hikâye, birbirini izleyen olayların anlatımından oluşur. Anlatı; okuyucunun hem hikâyeyi hem anlatımı oluşturduğu sayfadaki gerçek kelimeler, söylem, metnin kendisi anlamına gelir. Anlatı, anlatım eylemi içerisinde anlatıcı tarafından üretilir. Anlatım ise hikâyenin bir dinleyiciye anlatılma eylemi manasında kullanılır. Fakat anlatıcı tam olarak yazarı karşılamaz, aynı şekilde dinleyici (narratee) neredeyse hiçbir zaman okuyucuyu karşılamaz (Tyson, 2006, s. 226).

Anlatının Söylemi teorisinde *Düzen* başlığı altında; bir anlatıda olayların sıralanışı yani kronolojisi ele alınır. Burada öne çıkan kavram anakronidir. Genette, anakroniyi şöyle açıklar:

Anlatının zamansal düzenini incelemek demek, anlatının kendisi açık bir şekilde hikâye düzenini gösterdiği ya da dolaylı ipuçlarından biri ya da diğeri sayesinde buna ulaşıldığı ölçüde, olayların ya da zamansal bölümlerin anlatının söylemindeki dizilme düzeni ile bu aynı olayların ya da zamansal kesitlerin hikâye içindeki ardışıklık düzeniyle mukayese etmek demek demektir (2011, s. 23).

Anlatının zamansal sunumu üzerinde durulan *Düzen*'de anakronin iki türü mevcuttur: *prolepsis* ve *analepsis*. *Prolepsis*, sonradan gerçekleşecek olayları anlatmak; *analepsis* önceden olan olayları anlatmak anlamında kullanılır. *Prolepsis* okuyucuda merak duygusunu uyandırmak adına başvurulan bir yöntem iken *analepsis* olayların açıklanmasına hizmet eder.

Genette'in üzerinde durduğu diğer bir konu ise anlatının *Süre*'sidir. Anlatının süresinden anlaşılması gereken, anlatılan bir olayın zamanının ne kadar sürdüğüdür. Fransız düşünür, bunu anlatma hızıyla açıklamaya çalışır. O, esasında anlatıda sürenin ölçülemediğini belirterek süredeki çeşitliliğin peşinden gidilmesine karşı çıkar. Ona göre anlatı hızıyla farklı bir şeye işaret edilir. "Hız derken zamansal boyut ile mekânsal boyut arasındaki ilişki kast [edilir]." (2011, s. 84). Genette, anlatı hızını dört başlıkta ele alır:

1. Özet: Birkaç gün, ay ya da yılın, eylem ya da konuşma ayrıntılarına girmeden birkaç paragraf ya da sayfada anlatılması.

2. Ara: Olaylar anlatılırken anlatıcının araya girerek birtakım tasvirlerle başvurması.

3. Eksilti: Anlatıdaki birtakım olayların üzerinden atlanması ya da hiç anlatılmaması. Genette, buna "Özet ve tasvir arası yokluk" adını verir.

4. Sahne: Öykü zamanı ile söylem zamanının birbirine eşit olması durumudur. Sahneye örnek olarak diyalogları verebiliriz (Dervişcemaloğlu, 2014, s. 164).

Anlatının Söylemi'nin üçüncü başlığı *Sıklık*'tır. Genette, sıklığı anlatının zamanı ile ilgili kullanır. Bir olayın, ifadenin veya söylemin anlatıda ne sıklıkla kullandığına değinen Genette'e göre "bir olay yalnızca gerçekleşebilir olan şey değildir; aynı zamanda tekrar gerçekleşebilir yani tekrar edilebilir." (2011, s. 116). Tekrar edilen olaylar tekilci/yinelemeli adını alır. Ayrıca her "yinelemeli anlatı, belli sayıda tekil birimden oluşan bir yinelemeli dizi boyunca birkaç kez meydana gelen olayların birleştirici anlatımıdır." (2011, s. 131). Genette yinelemeli anlatımın *belirlenim*, *saptam*, *kaplam* olmak üzere üç türünün olduğunu belirtir. *Belirlenim* "gerçekte sınırsız gibi ele alınabilecek bir tekrardan bahsettiğimizde, bir dizinin artzamanlı sınırları söylenmeden bırakılmasıdır." (2011, s. 132). *Belirlenim*de zaman tam olarak belirtilmez fakat hangi zaman diliminin kastedildiği az çok anlaşılır. Belirsiz bir zaman dilimine göndermede bulunan *saptam* "bazen, bazı günler, sık sık" gibi ifadelerle olayın zamansal boyutuna işaretle bulunur. *Kaplam* ise "anlatısal genişleme için hiçbir destek vermeyecek kadar az bir süreye sahip" (2011, s. 133) durumları anlatmak için kullanılır.

Genette, *Kip* ve *Ses* bölümlerinde anlatıcı mevzusuna daha çok eğilir. Anlatının işlevinin bir düzen vermek veya bir isteği ifade etmek olmadığını belirten Fransız düşünürü göre anlatı, bir hikâye anlatmak, yani bir olguyu nakletmek anlamına gelir. Bir anlatıda olumlama, emretme, isteme ve olumlamanın dereceleri arasındaki farklılıkların ortaya konulması kipin işlevidir. Genette, anlatı kipi derken şunu kasteder: "Bir insan anlattığı şeyi az ya da çok anlatabilir ve dahası şu ya da bu bakış açısına göre anlatabilir; bu kapasite ve onun kullanımının kiplikleri, tam da bizim anlatı kipi kategorisiyle kast ettiğimiz şeydir." (2011, s. 172). Kip

konusunda üzerinde durulması gereken birinci husus mesafedir. Genette, anlatının çeşitli bildirişim derecelerinin olduğunu ve anlatıcının metinde bazı mesafelerinin ortaya çıktığını belirtir. Daha sonra karakterlerin sesli ya da iç konuşmalarını dikkate alarak anlatıda üç mesafenin olduğunu ileri sürer:

1. Anlatılı ya da Anlatılan Konuşma: En uzak ve en indirgenmiş konuşma türüdür. İç konuşmaya benzer. Genette bu konuşma türüne şu örneği verir; “Anneme Albertine’le evlenmeye karar verdiğimi söyledim.” Burada sesli olarak gerçekleşen olay aktarılır.

2. Dolaylı Tarzda Yeri Değiştirilmiş Konuşma: Anlatılan konuşmadan biraz daha mimetik ve ilkesel olarak ayrıntı verebilecek kapasitede olsa da, bu biçim okura hiçbir zaman gerçekten söylenen sözcüklerle gerçek anlamıyla bağlılık garantisi sunamaz. Genette burada şu örneği verir: “Albertine’le kesinlikle evlenmem gerektiğini düşündüm.” Burada kahraman iç konuşma yapar.

3. Dolaysız Konuşma: En mimetik konuşma biçimidir. Burada anlatıcı konuşan karakterin sözlerini olduğu gibi aktarır. “Anneme Albertine’le kesinlikle evlenmem gerektiği söyledim.” Cümlesi metin içerisinde tırnak içerisinde alınmışsa anlatıcı ile anlatılan olay arasındaki mesafe bütünüyle açılmıştır ve anlatıcı olayı nakletmekle görevlidir.

Genette’in *Kip* başlığı altında değindiği bir konu da anlatıcının perspektifidir. Perspektif ile bir metinde kim görüyor sorusunun yanıtını arar ve bakış açısını ortaya koyar. Fransız düşünür, iç odaklanma olarak da ele aldığı anlatı perspektifini geliştirirken Cleanth Brooks ve Robert Penn Warren dörtlü tipolojisinden faydalanır:

	Olayların İçsel Analizi	Olayların Dışarıdan Gözlemlenmesi
Hikâyedeki bir karakter olarak anlatıcı.	1. Ana karakter hikâyesini anlatır.	2. Tali karakter ana karakterin hikâyesini anlatır.
Anlatıcı hikâyede bir karakter değildir.	1. Analitik ya da her şeyi bilen yazar hikâyeyi anlatır.	3. Yazar hikâyeyi gözlemci olarak anlatır.

Genette çalışmasında faydalandığı bu tabloyu şöyle yorumlar: “Yalnızca dikey ayrımın ‘bakış açısı’ (iç ya da dış) ile alakalıyken, yatay ayrımın ses (anlatıcının kimliği) ile alakalı olduğu ve 1 ile 3 arasında ve 2 ile 3 arasında bakış açısı konusunda gerçek bir fark olmadığı açıktır.” (2011, s. 199-200). Genette, *Odaklanma* alt başlığında ise bakış açısını üçe ayırır: Sıfır odaklanma, İçsel odaklanma, Dışsal odaklanma. Sıfır odaklanmada, anlatıcı kahramanlardan daha fazla bilgiye sahiptir. Anlatıcının, karakter kadar bilgi sahibi olduğu İçsel odaklanma üçe ayrılır: 1. Sabit Odaklanma: Her şey bir karakter üzerinden anlatılır. 2. Değişken odaklanma: Anlatımın bir karakterden başka karakterin üzerine kayacak şekilde anlatılması. 3. Çoklu Odaklanma: Anlatıcının birden fazla bakış açısı ile olayı anlatmasıdır. Dışsal odaklanma ise anlatıcı karakterleri gözlemler fakat onlardan daha çok şey bilmez (2011, s. 203-206).

Genette, çalışmasının son bölümü olan *Ses*’te Anlatılama Edimi, Anlatılama Zamanı, Anlatı Düzeyleri, Üst-Öyküsel Anlatı, Metalepsis, Şahıs, Kahraman Anlatıcı, Anlatıcının İşlevleri, Anlatılan alt başlıklarında anlatıcının farklı düzeylerde niteliklerini inceler. Burada özellikle üzerinde durulması gereken Şahıs, Anlatma Zamanı, Anlatı Düzeyleri, Metalepsis ve Anlatıcının İşlevleri’dir.

Fransız düşünür, *Şahıs* alt başlığında bir anlatıcının öyküde yer alıp almadığına göre ikiye ayırır: Anlatıcı öyküde yer almıyorsa bu öykü *heterodiegetik* anlatı; anlatıcı öyküde yer alıyorsa bu öyküye *homodiegetik* anlatı denir. Anlatma zamanı alt başlığında anlatıcının zamansal olarak

konumunu belirlemeye çalışan Fransız düşünürü göre anlatıcı dört farklı boyutta zaman açısında bir pozisyon alır: 1. Sonradan Anlatma: anlatıcı geçmişten yaşananları anlatır, 2. Önceden Anlatma: anlatıcı tahmin veya hayal yoluyla henüz gerçekleşmemiş olayları anlatır, 3. Eşzamanlı Anlatma: Anlatıcı olayları gerçekleştirdiği gibi anlatır, 4. Karma Anlatım: Eşzamanlı anlatımla önceden anlatmanın iç içe girdiği anlatım biçimidir (Genette, 2011, s. 233-247).

Anlatı düzeyi alt başlığında ise Genette, ana olayın işlendiği öyküye başka olayların eklenmesi meselesini ele alır. Esas olay örgüsü içerisinde hikâyenin anlatılması *extradiegetik*; olay örgüsüne bağlı öykünün anlatılması *intradiegetik*; bir öykünün başka bir bakış açısıyla ana öyküye iliştilmesi ise *metadiegetik* kavramıyla açıklanır (Dervişcemaloğlu, 2014, s. 127-128). Anlatıda bakış açısının zenginleşmesi adına yazarlar zaman zaman ana olaya başka olayları iliştilme yoluna giderler. Genette, anlatı düzeyleri arasındaki geçişi ifade etmek için *metalepsis* kavramını kullanır. Ona göre “bir anlatı düzeyinden diğerine geçiş ilkesel olarak ancak tam da bir duruma bir söylem aracılığıyla başka bir durumun bilgisini taşımaktan oluşan *anlatılama* yoluyla gerçekleşebilir.” (2011, s. 254-255). Metalepsiste gerçek ile kurgu arasındaki çizgi ortadan kalkar. “Metalepsis en genel anlamıyla hiyerarşik bir yapı içerisinde konumlanmış düzeylerin birbirine karışmasını ifade eden bir manevra, işleyiş ya da stratejidir.” (Dervişcemaloğlu, 2019, s. 142).

Son olarak Genette, bir anlatıcının işlevleri üzerinde durur. Onun belirlmesine göre bir anlatıda anlatıcının beş farklı işlevi olabilir: 1. En temel işlevi olan öyküleme işlevi, 2. Anlatıcı yorum yaparak yönlendirme işlevini yerine getirebilir, 3. Anlatıcı okuyucuya hitap ederek bildirişim işlevini yerine getirebilir, 4. Anlatıcı anlatıklarının doğru olduğunu kanıtlamaya çalışarak doğrulama işlevini yerine getirebilir, 5. Anlatıcı doğrudan öykünün içine girerek bilgi verip yorum yaparak ideolojik işlevi yerine getirir (Genette, 2005, s. 129).

Görüldüğü gibi Genette, *Anlatının Söylemi* teorisinde anlatıcıyı farklı boyutlarda ele alarak anlatma ediminin muhtelif yönlerden incelenebileceğini ortaya koyar. Genette’in teorisine göre bir anlatıyı incelemenin en büyük avantajı anlatıcının, anlatı edimindeki rolünü etraflica ele almamıza olanak tanımasıdır.

3. Bir Gülüşün Kimliği Öyküsünde Anlatım ve Anlatıcı

Hasan Ali Toptaş’ın *Geçmiş Şimdi Gelecek* kitabındaki *Bir Gülüşün Kimliği* adlı öyküsü anlatım açısından oldukça ilginçtir. Birinci şahıs anlatımın tercih edildiği bu öyküde anlatıcı, ikinci tekil şahsa (kocasına) hitap ederek öyküye giriş yapar. Eşinden ayrı kaldıktan beş ay sonra ilk defa güldüğünü anlatan anlatıcı, Feriha’ya ikinci çayına gidip dönmesi ile başına gelenlerden söz eder. Feriha’dan döndükten sonra inmesi gereken duraktan bir durak önce indiğini, sebepsiz yere güldüğünü karşısındakine söyler. Eve geldikten sonra gülüşünü tekrar görmek için aynanın karşısına geçer. Sigarasını tam yakarken aynada eski arkadaşı Nedim’i görür. Nedim kaybolduktan sonra ise Feriha’yı görür. O da kendine has bir biçimde güler. Anlatıcı, niçin Feriha gibi gülemediğini açıklar. Sonra eşini aynada görür. Onun da kendisine güldüğünü fark eder. Daha sonra eşinin de aynada kaybolduğunu ve kendisini görmeye başladığını anlatır. Kendi gülüşünün de eşinin gülüşüne benzediğini belirterek öyküye son verir.

Bir Gülüşün Kimliği, birinci tekil şahsın ağzından anlatıldığından okuyucuyu anlatılan hikâyeye daha çok inandırmaktadır. Öte yandan anlatıcı, metin içerisinde kurmaca bir sene seslenir. Her anlatıda “anlatıcı, söze döktükleriyle, aynı yapısal düzeye yerleştirilmiş bir dinleyici (okura)- anlatının anlatıldığı kişiye- seslenir.” (Onega-Landa, 2002, s. 21).

Anlatıbilimde anlatıcının seslediği kurmaca kişi narratee (kendisine anlatılan kişi) kavramı ile tanımlanır. Gerald Prince'e göre bir anlatıda bir anlatıcı varsa en az bir tane de kendisine anlatılan kişi (narratee) vardır. Bu kendisine anlatılan kişi açık bir şekilde *sen* zamiri ile işaret edilebilir veya edilmeyebilir (1982, s. 16). *Bir Gülüşün Kimliği* öyküsünde anlatıcı *sen* zamirini açıkça işaret eder. Söz konusu anlatım tarzının benimsenmiş olması öykünün ayırt edici niteliklerinden biridir.

Genette'in *Anlatının Söylemi* teorisine göre *Bir Gülüşün Kimliği* öyküsünde anlatım ve anlatıcıyı ele alırken öncelikle öykünün anlatım düzeylerini gözden geçirmemiz gerekir. Söz konusu öykünün hikâye, anlatı, anlatım düzeylerini şöyle ele alabiliriz: 1. Hikâye: *Bir Gülüşün Kimliği*'nde bir ana hikâye bir de alt hikâyeye karşılaşmaktayız. Öykünün girişinde anlatıcının "Bugün ne oldu biliyor musun?" sorusuyla ana hikâyeye giriş yaptığı görülür. Bu bölümünün hemen altında, anlatıcı bugün başından geçenleri anlatmaya başlar ve alt hikâyeye giriş yapar. 2. Anlatı: *Bir Gülüşün Kimliği* öyküsünde, anlatıcının beş ay önce kaybettiği eşine seslenerek bir gün sebepsiz yere gülmesi ve bu gülmesi esnasında yaşadıkları işlenir. Hiçbir diyalogun yer almadığı bu öykü, anlatıcının iç konuşmaları şeklinde kurgulanmıştır. 3. Anlatım: Birinci şahıs anlatımın tercih edildiği ve anlatıcının aynı zamanda olayın merkezinde yer aldığı *Bir Gülüşün Kimliği* öyküsü kısa olmasına rağmen anlatım açısından zengin bir malzeme sunması hasebiyle incelenmeye değerdir. Biz de incelememizde anlatım ve dolayısıyla anlatıcıya yoğunlaşarak öykünün kurgu dünyasını çözümlemeye çalışacağız. Genette'in *Anlatının Söylemi* teorisini takip ederek *Bir Gülüşün Kimliği* öyküsünü *Düzen*, *Süre*, *Sıklık*, *Kip* ve *Ses* başlıkları altında inceleyeceğiz.

3. 1. Düzen

Genette, *Düzen* başlığı altında olayların sıralanışına odaklanır. Burada anlatma zamanı ile olayların gerçekleştiği zaman arasındaki ilişkiye değinerek olayların kronolojik olarak sıralanmamasına *anakroni* der. *Bir Gülüşün Kimliği* öyküsünde iki anlatım zamanına rast gelir. Birinci anlatım zamanı, anlatıcının karşındaki kişiye seslendiği zamandır, bu olay gerçekleştiği gibi anlatılır. Diğer zaman ise anlatıcının geçmişte başından geçen olayları anlattığı zamandır. Genette'in teorisine göre buna *analepsis* denir. Anlatıcı, geçmişte yaşadığı olayları anlatırken tekrar geçmişe gider. Eşinin eski arkadaşı Nedim'den söz ederek analepsisin içinde başka bir analepsise başvurur:

Hani bir arkadaşın vardı; Nedim! Ara sıra, hep de güz mevsiminde, ardında önünde dolaşp duran varla yok arası bir kadınla gelirdi, ikisi de, yeşil bir türbeyi dolaşmanın sessizliğiyle birkaç gün kalırlar, arkalarında hiç iz bırakmadıkları halde, hep bir şeyler unutmuş olmanın aptal telaşına binerek çekip giderlerdir (Toptaş, 2018, s. 11).

Anlatıcı, kendi gülüşlerinin olmadığını, büyükleri tarafından iğdiş edildiğinden söz ettiğinde de analepsisin içinde yine analepsise başvurur. Anlatım, şimdiki zamanda anlatıcının ikinci tekil şahsa (eşine) seslenmesi ile başlamasına rağmen anlatıcının geçmişteki olayı anlatmasıyla öykü biter. Burada *şimdi* başlayan anlatımın geçmişe dönmesi ve geçmişin içerisinde birkaç defa geriye gitmesi söz konusudur.

3. 2. Süre

Süre bir anlatıdaki anlatım hızına göndermede bulunur. Genette'in kuramında anlatı hızı muhtelif hızlarda gerçekleşir. Yukarıda bahsettiğimiz sahne, ara, özet ve eksilti Fransız düşünürün bir anlatıda üzerinde durduğu anlatı hızlarıdır. İncelediğimiz öyküde duraklama, özet

ve eksiltiye rastlanılır. 1. Ara: Olayın kesintiye uğraması ara olarak kabul edilir. *Bir Gülüşün Kimliği* öyküsünde anlatıcı, Feriha'dan ikindi çayından sonra döndüğünü anlatırken birden olayla ilgisi olmayan bir şeye değinerek olayın akışının duraklamasına yol açar:

Feriha ile çaydan çok yine anılarımız demlemiştik o gün. Dönüşte dolmuşa bindim. Bir durak aşağıda indim nedense. Hava öyle güzeldi ki, gökyüzünün maviliği güneşin sıcaklığı koluna takarak insanın ta kemiklerine kadar işliyordu. Birdenbire güldüm! Gülüşün tohumu yürekte çatlayınca dudakların onu yeşertmemesi olası mı; güldüm işte!..... (s. 9).

Anlatıcı birkaç paragraf boyunca gülüşünü tasvir etmeye çalışarak olayı anlatmaya ara verir. Daha sonra birden tekrar olaya dönerek merdivenlerden yukarıya doğru çıktığını söyler. Bu kısım, yani *duraklama*, asıl olayın anlatıldığı bölüm değildir. Anlatı içerisinde başka bir boyuta açılmış bir pencere gibidir. Fakat bu boyutu anlatının bütünlüğünden bağımsız değerlendirmemek gerekir. Sonuçta anlatıcının duraksadığı yerde dinleyiciyi, vermek istediği mesaja hazırlar.

2. Özet: Kurmaca bir metin, en nihayetinde hayatın bir parçasını anlatabilir. En gerçekçi kabul edilen eserlerde bile her şeyi anlatmanın imkânı yoktur. Anlatıcı bazı ayrıntıların üzerinden atlarken bazı olayları da özetleyebilir. Genette, anlatıdaki birtakım olayların özetlenerek anlatımın hızının artırıldığını belirtir. *Bir Gülüşün Kimliği*'nde anlatıcı birkaç defa özete başvurur. Mesela duraktan eve gelip merdivenlerden yukarıya çıkmasını anlatırken birçok ayrıntıyı atlayarak doğrudan ayna ile karşı karşıya kalmasına değinir. Bu esnada gerek yolda gördüklerini gerek eve girerken gördüğü şeyleri anlatma gereği duymaz. Yine aynada Nedim'in silüetini gördüğünde birden geçmişe giderek ondan söz eder. Bu esnada Nedim'in, eşi ile kendilerini ziyarete gelmeleri hakkında düşüncelerini dile getirirken özetlemeye başvurur:

Hani bir arkadaşın vardı: Nedim! Ara sıra, hep de güz mevsiminde, ardında önünde dolaşıp duran varla yok arası bir kadınla gelirdi, ikisi de, yeşil bir türbeyi dolaşmanın sessizliğiyle birkaç gün kalırlar, arkalarında hiç iz bırakmadıkları hâlde, hep bir şeyler unutmuş olmanın aptal telaşına binerek çekip giderlerdi (s. 11).

Bu bölümde Nedim ve eşinin, anlatıcının evine yaptığı ziyaretlerle ilgili özet bilgi verilmektedirler. Niçin ziyarete geldikleri, ziyaret esnasında neler yaşandığı hakkında çok az malumat verilir.

3. Eksilti: Genette, anlatıcının bazen gerçekleşmiş olaylar hakkında hiçbir şey söylemediğini yani bazı olayların üstünden atladığını söyler. *Bir Gülüşün Kimliği* öyküsünde anlatıcının eşinin ölmesi olayının üzerinden atlaması eksiltiye örnek olarak verilebilir. Anlatıcı otuz iki yıldır evli kaldığı eşini beş ay önce kaybetmiştir. Anlatıda söz konusu ölüm olayı, odak noktası olmasına karşın ölümün nasıl gerçekleştiği, neler yaşandığı ile ilgili herhangi bir bilgi verilmez. Burada anlatı daha çok anlatıcının eşini kaybettikten sonraki süreçte yaşadığı değişime yoğunlaşır.

3. 3. Sıklık

Sıklık, Genette'in *Anlatının Söylem* teorisinde anlatıdaki olayların gerçekleşme derecesine göndermede bulunur. Olayın veya ifadenin tekrar edilip edilmemesi üzerinde durulan asıl konudur. Buna göre üç başlık altında *Sıklık* ele alınır: Tekil Anlatma, Tekrarlanan Anlatım, Tekrarlayan Anlatma (Dervişcemaloğlu, 2014, s. 165-166).

1. Tekil Anlatma: Bir kere olan şeyin bir kere anlatılmasıdır ki en yaygın anlatım biçimi budur. *Bir Gülüşün Kimliği* öyküsünde anlatıcının bir gün aynanın karşısına geçip başka kişileri görmesi olayı bu anlatıma örnek olarak verilebilir.

2. Tekrarlanan Anlatım: Bir kere yaşanan bir şeyin anlatıda birkaç kez tekrarlanmasıdır. *Bir Gülüşün Kimliği*'nde anlatıcı bir defa güler. Anlatıcı dolmuştan indikten sonra sebepsiz yere güler. Fakat karşındakine başından geçenleri anlatmaya başlamadan evvel gülücükten söz eder. Eve geldiğinde tekrar gülücükten söz eder. Öykünün sonunda yine gülmesinden bahseder. Bu şekilde öyküde birkaç kez gülücükten söz edilir ve okuyucunun gülme eylemine dikkat çekmesi sağlanır.

3. Tekrarlayan Anlatım: Birçok kere gerçekleşen olayın bir defa anlatılmasıdır. *Bir Gülüşün Kimliği*'nde anlatıcı, eşi öldükten sonra Feriha'ya sık sık ikinci çayına gider. Ama öyküde sık sık gerçekleşen olay sadece bir defa anlatılır. Bu şekilde özetlemeye gidilir.

3. 4. Kip

Kip, bir anlatının sunulma biçimi hakkında bilgi verir. Anlatıcının olaya olan mesafesi, bakış açısı, kahramanlarla olan münasebeti *Kip* başlığı altında ele alınır. Genette, *Kip*'te Olay Anlatıları, Sözcük Anlatıları, Mesafe, Perspektif, Odaklanma, Değiştirmeler ve Çok-Kiplilik alt başlıklarına yer verir. Fakat burada asıl üzerinde durulması gereken anlatıcının konumudur. Onu da bize Mesafe, Perspektif ve Odaklanma verir.

3. 4. 1. Mesafe

Mesafe, anlatıcının anlatıdaki bildirişim derecesi hakkında bilgi verir. Başka bir deyişle mesafe, anlatıcının, bir şeyleri aktarırken olaylara ne derece müdahalede bulunduğunu gösterir. Genette, anlatıcının mesafesini üç başlıkta ele alır: 1. Anlatılı ya da Anlatılan Konuşma, 2. Dolaylı Tarzda Yeri Değiştirilmiş Konuşma, 3. Dolaysız Konuşma. Yukarıda açıklamalarını verdiğimiz bu anlatma türlerinden *Dolaylı Tarzda Yeri Değiştirilmiş Konuşma*'nın *Bir Gülüşün Kimliği* öyküsüne hâkim olduğu görülür. Anlatıcı, ölen eşine seslenerek başından geçenleri anlatmaktadır. Başka bir deyişle kendi kendine konuşmakta veya iç monolog şeklinde olayları anlatmaktadır. *Dolaylı Tarzda Yeri Değiştirilmiş Konuşma*'da anlatıcı yaşadığı şeyleri olduğu gibi aktarmak yerine iç monolog şeklinde aktarır. İncelediğimiz öyküde anlatıcının mesafesinin *Dolaylı Tarzda Yeri Değiştirilmiş Konuşma*'ya uygun olduğunu söyleyebiliriz.

3. 4. 2. Anlatıcı Perspektifi

Anlatı perspektifi, anlatıcının kimin gözünden olayları gördüğüdür. "Bakış açısı terimi temel olarak iki ayrı unsura göndermede bulunur: Birincisi bakışın 'şey'lere olan uzaklığı, ikincisi ise bakış noktasının sahip olduğu düşünsel konum (mental position). İlki, anlatıcının, ikincisi ise izleyicinin anlatıya karşı mesafesi ve zihinsel duruşunu ifade eder." (Chatman 1990, s. 139; aktaran Sözen, 2008, s. 124). Bir anlatı üç işlevden oluşur: Yapma, görme ve söyleme. Bunu şöyle açıklayabiliriz: Karakterler, bazı şeyler yaparlar; bu yapılanlar belirli bir perspektiften görülür ve görülen şey aktarılır (Dervişcemaloğlu, 2014, s. 113). Perspektif (bakış açısı), anlatıcının konumu hakkında bilgi verdiği gibi okuyucunun hangi pencereden olayları alımladığını belirtir. Genette, anlatı perspektifinden söz ederken yukarıda gösterdiğimiz üzere Brooks ve Robert Penn Warren'in geliştirdikleri perspektif tablosundan faydalanır. Ayrıca F.K. Stanzel'in anlatım konumu düşüncesine başvurur. Stanzel'e göre bir anlatıda anlatıcı üç farklı konumda bulunur: 1. Ben Anlatım Konum: Anlatıcın, anlatının dünyasında yer aldığı

konumudur. 2. Kişisel Anlatım Konum: Kişisel anlatım konumunda anlatıcının konumu, kurmacanın içindedir. Başka bir deyişle kahramanlardan birisinin bakış açısından üçüncü kişinin gözüyle olaylar anlatılır. 3. Tanrısal Anlatım Konumu: Anlatıcın olaya ve karakterlere hâkim olduğu ve her şeyi bildiği anlatım konumudur (Tepebaşı, 2008, s. 188-190).

Bir Gülüşün Kimliği'nde anlatı perspektifini Genette göre ele aldığımızda anlatıcının öyküde yer alan bir karakter olduğu ve ana karakter olarak kendi öyküsünü anlattığı görülür. Anlatının içinde konumlanan anlatıcı, olayların içsel analizini birinci ağızdan aktararak anlatının doğruluğunu güçlendirir. “Hikâye anlatıcısının en bariz yapay araçlarından biri, aksiyonun yüzeyinin altına inerek karakterin zihni ve kalbi konusunda güvenilir bir bakış açısı elde etmektir.” (Booth, 2012, s. 15). İncelediğimiz öyküde anlatıcının *ben* anlatımında konumlanmış olması, anlatılanların güvenilirliği konusunda şüpheleri giderdiği gibi anlatıcı ile karakterin aynı olması okuyucunun, karakterin iç âlemi ile doğrudan etkileşime girmesini sağlar. Nitekim anlatıda konuşan sesin *ben* anlatımında konumlanmış olması anlatının iç monolog şeklinde gelişmesini sağlar:

Gözlerinden pembe buğular saçarak, otuziki dişini gökyüzünün maviliğine batıra batıra gülemeyen binlerce, milyonlarca insanın onca gülüşü nereye gizlediklerini düşündüm o an. Bu insanların, dedim, ya gülüşler pınarları kurutuldu bir bir, ya da gülüşlerini bir yerlerde gizliyorlar. Sanırım erkekler göğüs ceplerinde, kadınlar da çekmecelerinde (s. 10).

Alıntılanan bu parçada da görüldüğü üzere anlatıcı, karşısında biri varmış gibi anlatmaktadır fakat esasında kendi kendine konuşmaktadır. Çünkü seslendiği kişi ölmüştür.

3. 4. 3. Odaklanma

Odaklanma alt başlığında bakış açısının farklı boyutlarını ele alan Genette'in odaklanmanın sıfır, dışsal ve içsel olmak üzere üç türünden söz ettiğini yukarıda belirttik. *Bir Gülüşün Kimliği* öyküsünde anlatıcının içsel odaklanmaya göre bir konumunun olduğu görülür. İçsel odaklanmanın alt türü olan sabit odaklanmayı seçen anlatıcı, her şeyi kendisi anlatır. Öyküdeki olayları birinci şahsın gözünden öğrenen okuyucu, öykünün içindeki ayrıntılara da onun müsaade ettiği kadarıyla ulaşır. Mesela Feriha'dan söz ederken anlatıcı kötü bir insanı tasvir eder. Dolayısıyla okuyucu gerçekten Feriha'nın kötü bir insan olduğuyla ilgili bilgisi anlatıcının anlattıklarıyla sınırlıdır.

3. 5. Ses

Son olarak *Bir Gülüşün Kimliği* öyküsünde anlatım ve anlatıyı ele alırken Genette'in Ses başlığı altında bulunan şahıs, anlatma zamanı, anlatı düzeyi, anlatıcının işlevlerine değineceğiz.

3. 5. 1. Şahıs

Fransız düşünür, *Şahıs* alt başlığında anlatıcının öyküye dâhil olup olmadığını inceler. Anlatıcı öyküye dâhil olmuyorsa *heterodiegetik*, anlatıcı öyküye dâhil oluyorsa *homodiegetik* adlandırmasına başvurur. İncelediğimiz öyküde anlatım birinci tekil şahsın bakış açısıyla gerçekleştirildiği gibi *ben* anlatıcı başkasının değil, kendisinin hikâyesini anlatmaktadır. Bundan ötürü bu öykü *homodiegetiktir*.

3. 5. 2. Anlatı Zamanı

Anlatı zamanı, anlatıcının zamansal olarak ne gibi pozisyonda bulunduğu odaklanır. Genette'in *Anlatının Söylemi* teorisine göre dört çeşit anlatı zamanından söz edilir: Sonradan Anlatma, Önceden Anlatma, Eş Zamanlı Anlatma ve Karma Anlatma. *Bir Gülüşün Kimliği* öyküsünde anlatıcı olaya giriş yaparken şimdiki zaman içerisinde yani eşzamanlı bir anlatımı tercih eder. Daha sonra başından geçen olayı yani önceden gerçekleşmiş olanı anlatır. Bundan dolayı söz konusu öyküde karma anlatımın tercih edildiğini söyleyebiliriz. Öykünün hemen girişinde anlatıcı karşısındakine seslenirken eş zamanlı bir anlatıma başvurur: "Bugün ne oldu biliyor musun? Sensiz geçen beş aydan sonra ilk kez güldüm. Güldüm dediğim şey de, dudağımın ucunda tomurcuklanan mini minnacık bir gülücük." (Toptaş, 2018, s. 9). Bu cümlede de görüldüğü üzere anlatıcı zaman olarak şimdiki zamanın içindedir. Daha sonraki cümlelerde zamansal olarak geriye giderek başından geçenleri anlatır: "Feriha'dan ikinci çayından dönüyordum" (...) (s. 9). Bu cümle ile birlikte geçmişte gerçekleşen olaylardan söz edilmeye başlanır ve öykü şimdiki zamana gelmeden geçmişteki olayların anlatımıyla son bulur.

3. 5. 3. Anlatı Düzeyi

Anlatı Düzeyi bağlamında *Bir Gülüşün Kimliği* öyküsüne yaklaştığında *extradigetik* bir nitelikte karşılaşıldığı fark edilir. Her ne kadar anlatımın zamanı açısından çeşitlilik gösterse de öyküde bir tek olay anlatıldığı için Genette'in teorisine göre öykü *extradigetiktir*.

3. 5. 4. Anlatıcının İşlevi

Anlatıcı, olayları anlatırken takındığı tavır neticesinde bazı işlevleri yerine getirir. Mehmet Rifat, anlatıcının asıl işlevinin öyküleme olduğunu bundan dolayı başka bir işlevinin olduğunu söylemenin garipsendiğini söyler. Fakat öykülemenin dışında anlatıcının başka işlevleri de icra edebileceğini ifade eder (2012, s. 25). Genette'in teorisinde anlatıcının beş işlevi yerine getirdiğini yukarıda anlattık. *Bir Gülüşün Kimliği* öyküsünde anlatıcının öyküleme işlevinin yanında yönlendirme ve ideolojik işlevlerinin olduğunu da belirtelim. İncelediğimiz öyküyü anlatan birinci tekil şahıs en başta öyküleme işlevini yerine getirir. Fakat bazen anlatırken araya yorumunu da katarak okuyucuyu bir konu hakkında yönlendirir. Mesela şu bölümü ele alalım:

Hani, içimizden bir türlü söküp atamadığımız "El ne der?" korkusu işte. Kendi kendine gülene deli demiyorlar mı, deli oluyorum! Gözlerinden pembe buğular saçarak, otuz iki dişini gökyüzünün maviliğine batıra batıra gülemeyen binlerce, milyonlarca insanın onca gülüşü nereye gizlediklerini düşündüm o an. Bu insanların, dedim, ya gülüş pınarları kurutuldu bir bir, ya da gülüşlerini bir yerde gizliyorlar (s. 10).

Öyküde esasında bir gün sebepsiz yere gülmesinin hikâyesini anlatırken anlatıcı, özel bir olaydan hareketle genel bir durum hakkında çıkarımda bulunur. Burada okuyucunun dikkati anlatıcının gülmesinden toplumda birçok kişinin gülmemesi mevzusuna çekilir. Bu yüzden burada anlatıcının yönlendirme işlevini yerine getirdiği söylenebilir. Şu bölümde ise anlatıcının ideolojik işlevi yerine getirdiği gözlemlenir:

Gülüşlerimi daha çocukluğumda iğdiş ettiler. Ciddi olmayı asık suratlı olmakla eş tutan büyüklerim, ben güldükçe kaşlarını birbirinin üstüne bindirip ters ters baktılar. Salondan mutfığa sekerek gittiğimde bile kulağımı büktiler. Öyle ya, seke seke sekmekte ustalaşacak, yeni figürler yaratacak, büyüyünce de karşılırlarına zillerini sıkırdatan bir dansöz olarak çıkacaktım onlara göre (s. 12).

İlk bakışta anlatıcının kişisel bir soruna temas ettiği görülmektedir. Fakat anlatıcı kişisel bir problem üzerinden toplumsal bir aksaklığa ironik bir anlatımla parmak basar. Baskı ile büyütülen çocukların zaman içerisinde gülmeyi unuttukları mesajını vererek çocukların asık suratlı yetiştirilmemesi gerektiğine göndermede bulunur. Burada anlatıcının yorum yapmanın ötesinde bir yargıda bulunduğu görülür. Bu yüzden söz konusu paragrafta anlatıcının Genette'in teorisine göre ideolojik işlevi yerine getirdiği söylenebilir.

Sonuç

Kurmaca bir metni doğru anlayabilme adına anlatım özelliklerinin etraflıca incelenmesi elzemdir. Anlatıcı, anlatım zamanı, bakış açısı gibi kurmaca anlatının temel unsurlarının farklı boyutlarının bilinmesi metni daha sağlıklı incelememize olanak tanır. Fransız düşünür ve edebiyat eleştirmeni Gérard Genette'in geliştirdiği *Anlatının Söylemi* teorisi kurmaca bir metnin temel birleşenlerine odaklanarak anlatıbilimsel bir bakışla metne yaklaşmamızı sağlar. *Kip, Ses, Düzen, Süre, Sıklık* gibi kendine özgü kavramlar geliştirerek anlatıyı tahlil eden Genette, anlatımın farklı boyutlarını gözler önüne sermeye çalışır. Yukarıda incelediğimiz üzere Genette'in *Anlatının Söylemi* teorisi roman dışında öyküye de uygulanabilecek özelliktedir. Hasan Ali Toptaş'ın *Bir Gülüşün Kimliği* öyküsü oldukça kısa olmasına rağmen anlatıcı mesafesi, anlatıcı perspektifi, anlatı zamanı ve anlatı işlevleri gibi Genette'in üzerinde durduğu hususlara göre tahlil edilebilir. Hatta Genette'in teorisi, öykülere de uygulanarak anlatıbilimsel açıdan daha sağlıklı sonuçlara ulaşma imkânı tanır. Bilhassa anlatıcının tipolojisini ortaya çıkarma amacıyla söz konusu teoriden faydalanılabilir. Birinci tekil şahıs anlatımının tercih edildiği *Bir Gülüşün Kimliği* öyküsünün, oldukça dar bir şahıs kadrosuna sahip olmasına ve diyaloglara hiç yer vermemesine karşın anlatım niteliklerinin Genette'in teorisine göre açık ve net bir biçimde ortaya konulabildiği yaptığımız tahlil ile açıkça görülmektedir.

Kaynaklar

- Aristoteles (1987). *Poetika*. (çev. İsmail Tunalı). İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Booth, W. C. (2012). *Kurmacanın retorikliği*. (çev. Bülent O. Doğan). İstanbul: Metis Yayınları.
- Dervişcemaloğlu, B. (2014). *Anlatıbilime giriş*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Dervişcemaloğlu, B. (2019). Metalepsis üzerine. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 66(2019), 141-154.
- Genette, G. (2005). Anlatı türleri ve anlatıcının işlevleri. (çev. Mehmet Rifat-Sema Rifat). *Kitap-lık Aylık Edebiyat Dergisi*, 87, 127-130.
- Genette, G. (2011). *Anlatının söylemi: yöntem hakkında bir denme*. (çev. Ferit Burak Aydar). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Göktürk, A. (1997). *Okuma uğraşı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kırılmış, İ. T. (2019). Yazardan anlatıcıya geçiş sancısı: Nun masalları. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 8(1), 362-376.
- Mungan, M. (2012). *Paranın cinleri*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Onega, S.-Landa, J. A. G. (2002). *Anlatıbilme giriş*. (çev. Yurdanur Salman-Deniz Hakyemez). İstanbul: Adam Yayınları.
- Prience, G.(1982). *Narratology the form and functioning of narrative*. Mouton Publishers: New York.

- Prince, G. (2003). *A dictionary of narratology*. Lincoln: University of Nebraska Press.
- Quinn, E. (2006). *A dictionary of literary and thematic terms*. New York: Facts on File.
- Rifat, M. (2012). *Entelektüel anlatıyı mı savunuyorum?*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Satar, N. A. (2014). Vuslat ve denge: Dürdane Hanım ve İntibah romanlarında anlatısal öğelerin hamiliği. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 3(3), 163-172.
- Sözen, M. (2008). Anlatı mesafesi-anlatı perspektifi kavramları, sinematografik anlatı ve örnek çözümler. *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(8), 123-145.
- Tekin, M. (2005). *Roman sanatı*. İstanbul: Ötügen Yayınları.
- Tepebaşılı, F. (2008). Stanzel ve romanda anlatım konumu. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, (20), 381-396.
- Toptaş, H. A. (2018). *Geçmiş şimdi gelecek*. İstanbul: Everest Yayınları.
- Tyson, L. (2006). *Critical theory today*. New York: Routledge.

Extended Abstract

Art is basically an activity of narration. Arts such as novels, poems, paintings, and cinema essentially narrate something. Since the issue is a story, the need for a narrator becomes necessary. If the phenomenon called the story is the unity formed by the plot forms, then the narrator is the element presenting the plotline. In other words, even if the plot exists without a narrator, it still needs the narrator in order to convey the message to others and to become an art form. In this context, it could be stated that the activity of art as narration is formed according to the quality of the narrator.

As an activity of expression and narration, every artwork has its own narrator. The narrator in paintings can be more stable while the narrator in the literary genres can vary. In all kinds of art, the audience, the listener, and the reader learn the plot by means of the narrator. The narrator may shorten the story, give more details, or summarize the events as much as he/she wants. In this context, the elements understood from the artworks by the audience, the narratee, and the reader are presented according to the narrator's point of view. Since the narration means the way of producing the activity of narrative text, every narration review focuses on the presentation of the narration. In other words, it is inevitable and necessary to focus on the narrator. Thus, the meaning of the narrator in a fictional text should be answered primarily.

As one of the first names of the French structuralism, Gérard Genette (1920-2018) have made a great contribution on narratology while he also dwelled on literary and literariness. Especially the method applied in his book *Narrative Discourse: An Essay in Method* that he reviewed the novel series *In Search of Lost Time (A La Recherche Du Temps Perdu)* of Marcel Proust, attracts attention to the position of the narrator. Genette adopting the structural approach examines a narration under the titles of Order, Duration, Frequency, Tense, and Sound.

Genette states that the narrative has three levels under the spectrum of narration: the story, narrative, and the narration. The story consists of events keeping track of each other. The narrative means the real words, the discourse, and the text itself on the page that the reader forms both of the story and the narration. The narrative is generated within the act of narration. The narration is used as the act of telling the story to a narratee (the listener or the reader). However, the narrator does not correspond to the author completely and the narratee almost never corresponds to the reader either.

In the theory of the Narrative Discourse, Genette suggests that the act of narration can be analyzed by approaching the narrator in different dimension. According to the theory of Genette, the major advantage of analyzing the narrative is to be able to approach to the role of the act of narrative thoroughly. In a fictional text, the narrator does not have to function as a conveyor of the story, the discourse he adopted also determines the message to be given. Many theorists can be consulted about the

function of the narrator. The theory of the Narrative Discourse of Gérard Genette is more important due to his focus on the function of the narrator.

The story *Bir Gülüşün Kimliği* in the book *Geçmiş Şimdi Gelecek* of Hasan Ali Toptaş is remarkable in terms of narration. The narrator in this story narrated by the first person starts the story by addressing the second person singular (her husband). The narrator telling that she smiled for the first time after being separated for five months starts to talk about what she has been through after returning from the mid-afternoon tea at Feriha. After returning from Feriha, she tells that she gets off the bus in an earlier stop and smiles for no reason to another person. When she comes home, she looks in the mirror to see herself smiling again. She sees her x-buy friend Nedim at the moment she lights her cigarette in the mirror. After Nedim disappears, she sees Feriha. She smiles in a unique way. The narrator explains why she cannot smile like Feriha. Then she sees her husband in the mirror. She realizes that he smiles back at her. Later, she tells that his husband disappears from the mirror and she starts to see herself again. She ends the story saying her smile resembles the smile of his husband.

According to the theory of the Narrative Discourse of Genette, we should examine the story's narration levels before we discuss the narration and the narrator in the *Bir Gülüşün Kimliği*. The aforementioned story's levels of the narrative, narration, and the story could be addressed as follows: 1. Story: In *Bir Gülüşün Kimliği*, we see the main story and a sub-story. At the beginning of the story, the narrator makes an introduction with the question "Do you know what happened today?". Below this chapter, the narrator starts to tell what she has lived through today and moves to the sub-story. 2. The Narrative: In the story, *Bir Gülüşün Kimliği*, the experiences she has after calling out her husband died five months ago and smiling at him for no reason are narrated. This story which has no dialogue at all is fictionalized with the narrator's inner thoughts. 3. The Narration: Even though it is a short story, *Bir Gülüşün Kimliği*, the story is narrated by the first person and the narrator is also at the center of the story. Thus it should be examined, since it has a rich story narration.